

ЩО САМЕ ПУТІН ЗРОБИВ ПРАВИЛЬНО

Російський президент багато в чому помилявся щодо вторгнення в Україну. Але не в усьому

Президент Росії Володимир Путін багато в чому помилявся, коли вирішив вторгнутися в Україну. Він перебільшив військову доблесть своєї армії. А ще недооцінив силу українського націоналізму і здатність його збройних сил захистити рідну землю. Схоже, він недооцінив і єдність Заходу, швидкість, з якою НАТО та інші країни прийдуть на допомогу Україні, а також готовність і здатність країн-імпортерів енергоресурсів накласти санкції на Росію та відлучити себе від експорту її енергоносіїв. Можливо, він також переоцінив і готовність Китаю підтримати його – Пекін купує багато російської нафти й газу, але не надає Москві потужної дипломатичної підтримки чи цінної військової допомоги. Складіть всі ці помилки разом, і в результаті вийде рішення з негативними наслідками для Росії, які триватимуть ще довго після того, як Путін зійде зі сцени. Незалежно від того, як завершиться війна, Росія буде слабшою і менш впливовою, ніж була б, якби він обрав інший шлях.

Але якщо ми будемо чесними з собою – а бути безжалюно чесними у воєнний час вкрай важливо – ми маємо визнати, що російський президент зробив кілька правильних кроків. Жоден з них не виправдовує його рішення розпочати війну чи спосіб, у який Росія її веде – вони лише вказують на ті аспекти конфлікту, в яких його судження на сьогоднішній день підтвердилися. Ігнорувати ці елементи означає припускати тих самих помилок, що й він: недооцінювати свого опонента і неправильно розуміти ключові елементи ситуації.

Що саме він зробив правильно?

Адміністрація Байдена сподівалася, що загроза «безпрецедентних санкцій» стримає Путіна від вторгнення, а потім сподівалася, що запровадження цих санкцій задушить його військову машину, викличе народне невдоволення і змусить його змінити курс. Путін пішов на війну, будучи переконаним, що Росія зможе уникнути будь-яких санкцій, які можуть бути запроваджені, і це він дотепер доводив. Апетит на російську сировину (включно з енергоносіями) все ще достатній для того, щоб підтримувати економіку з незначним падінням ВВП. Довгострокові наслідки можуть бути більш серйозними, але він мав рацію, припускаючи, що санкції самі по собі не визначатимуть результат конфлікту упродовж тривалого часу.

По-друге, Путін правильно розсудив, що російський народ терпітиме високі витрати і що військові невдачі не призведуть до його відсторонення від влади. Можливо, він розпочав війну, сподіваючись, що вона буде швидкою і дешевою, але його рішення продовжувати її після перших невдач – і, зрештою, мобілізувати резерви та продовжувати боротьбу – відображає його віру в те, що більшість російського народу підтримає його рішення і що він зможе придушити будь-яку опозицію, яка виникне. Мобілізація додаткових військ, можливо, була шаленою за нашими мірками. Але Росія змогла утримати великі сили на полі бою, незважаючи на величезні втрати і не ставлячи під загрозу утримання влади Путіним. Звичайно, це може змінитися, але поки що він довів свою правоту і в цьому питанні.

По-третє, Путін розумів, що інші держави передусім перейматимуться власними інтересами і що він не буде засуджений за свої дії повсюдно. Європеєйські країни, Сполучені Штати та деякі інші країни відреагували різко і рішуче, але ключові члени глобального Півдня та деякі інші країни (такі як Саудівська Аравія та Ізраїль) не відреагували. Війна не покращила глобальний імідж Росії (як показали односторонні голосування на Генеральній Асамблеї ООН, що засуджують війну), але більш відчутна опозиція була обмежена підгрупою країн світу.

І що найважливіше: Путін зрозумів, що доля України для Росії важливіша, ніж для Заходу. Зверніть увагу: вона аж ніяк не важливіша для Росії, ніж для українців, які йдуть на величезні жертви, щоб захистити свою країну. Але Путін має перевагу над головними прихильниками України, коли йдеться про готовність витратити й ризикувати. Він має перевагу не тому, що західні лідери слабкі, пустотливі чи жадібні, а тому, що політична орієнтація великої країни по сусідству з Росією завжди матиме більше значення для Москви, ніж для людей, які живуть далі, і надто для людей, які живуть у заможній і безпечній країні по інший бік Атлантичного океану.

Ця фундаментальна асиметрія інтересів і мотивації пояснює, чому Сполучені Штати, Німеччина і більшість інших членів НАТО так ретельно вивіряли свої відповіді і чому президент США Джо Байден з самого початку виключив можливість відправки американських військ. Він розумів (і правильно): Путін може вважати, що доля України варта того, щоб відправити кілька сотень тисяч солдатів воювати і, можливо, загинути, але американці не вважають і не вважатимуть так само, посылаючи своїх синів і дочок протистояти їм. Можливо, варто було б надіслати мільярди доларів пожертви, щоб допомогти українцям захистити свою країну, але ця мета не була настільки важливою для Сполучених Штатів, щоб наражати на небезпеку власні війська чи наражатися на значний ризик ядерної війни. Враховуючи цю асиметрію мотивації, ми намагаємося зупинити Росію без прямого залучення американських військ. Чи спрацює такий підхід, поки що невідомо.

Ця ситуація також пояснює, чому українці – і їхні найпалкіші прихильники на Заході – докладають величезних зусиль, щоб пов'язати долю своєї країни з безліччю не пов'язаних між собою питань. Якщо їх послухати, то російський контроль над Кримом чи будь-якою частиною Донбасу стане смертельним ударом по «міжнародному порядку,

заснованому на правилах», запрошенням Китаю захопити Тайвань, стане благом для автократів у всьому світі, катастрофічним провалом демократії та ознакою того, що ядерний шантаж – це легко, і що Путін може використати його для того, щоб повести свою армію аж до Ла-Маншу. Прихильники жорсткої лінії на Заході наводять схожі аргументи, щоб показати: доля України для нас само важлива, як і для Росії, але така тактика залякування не витримує навіть поверхневого аналізу. Майбутнє XXI століття визначатиметься не тим, хто контролюватиме території, за які вони зараз воюють, а тим, які країни контролюватимуть ключові технології, зміною клімату та політичними подіями в багатьох інших місцях.

Визнання цієї асиметрії пояснює й те, чому ядерні погрози мають лише обмежену користь і чому страхи ядерного шантажу є недоречними. Як багато років тому писав Томас Шеллінг, оскільки ядерний обмін є такою страшною перспективою, торги під загрозою ядерної зброї стають «змаганням у прийнятті ризику». Ніхто не хоче використовувати навіть одну одиницю ядерної зброї, але сторона, яка більше переймається певним питанням, буде готова йти на більший ризик, особливо якщо на кону стоять життєво важливі інтереси. З цієї причини ми не можемо повністю відкидати можливість того, що Росія застосує ядерну зброю, якщо зазнає катастрофічної поразки, і це усвідомлення накладає певні обмеження на те, як далеко маємо бути готові її підштовхнути. Знову ж таки, не тому, що західні лідери безвольні або жадібні, а тому, що вони розсудливі й обачні.

Чи означає це, що ми піддаємося «ядерному шантажу»? Чи може Путін використати такі погрози для отримання додаткових поступок в інших сферах? Відповідь – ні, тому що асиметрія мотивації сприяє нам тим більше, чим далі він намагається зайти. Якби Росія намагалася примусити інших до поступок у питаннях, які зачіпають їхні життєво важливі інтереси, її вимоги нагтовхнулися б на глухий опір. Уявіть собі, що Путін телефонує Байдену і каже, що може завдати ядерного удару, якщо Сполучені Штати відмовляться повернути Росії Аляску. Байден розсміявся б і попросив передзвонити, коли той протверезіє. Примусові ядерні погрози суперника не викликають майже ніякої довіри, коли баланс рішучості на нашому боці, і варто пам'ятати, що ні Сполучені Штати, ні Советський Союз ні-

коли не вдавалися до успішного ядерного шантажу під час тривалої холодної війни – навіть проти неядерних держав – незважаючи на величезні арсенали, що були в їхньому розпорядженні.

Однак є один спосіб, у який ця ситуація може змінитися, і це не дуже втішний прогноз. Чим більше допомоги, зброї, розвіданих і дипломатичної підтримки Сполучені Штати і НАТО надають Україні, тим більше їхня репутація залежить від результату. Це одна з причин, чому президент Володимир Зеленський та українці продовжують вимагати все більше й більше складних форм підтримки; в їхніх інтересах якомога тісніше прив'язати Захід до своєї долі. Я, до речі, анітрохи не звинувачую їх у цьому; це те, що і я зробив би на їхньому місці.

Хоча репутаційні наслідки часто перебільшують, така стурбованість може продовжувати війни навіть тоді, коли на кону не стоять життєво важливі матеріальні інтереси. У 1969 році Генрі Кіссінджер розумів, що В'єтнам не має великої стратегічної цінності для Сполучених Штатів і що там не було правдоподібного шляху до перемоги. Але він наполягав на тому, що «відданість 500 000 американців вирішила питання важливості В'єтнаму. Адже зараз йдеться про довіру до американських обіцянок». Виходячи з цієї віри, він і президент Річард Ніксон продовжили участь США у війні ще на чотири роки в марних пошуках «миру з честю». Той самий урок може бути застосований до відправки танків «Абрамс» або літаків F-16 в Україну: чим більше зброї ми надаємо, тим відданішими стаємо. На жаль, коли обидві сторони починають думати, що їхні життєві інтереси вимагають завдання рішучої поразки противнику, закінчується війна стає важче, а ескалація стає більш імовірною.

Повторюю: ніщо з вищесказаного не означає, що Путін мав рацію, розпочавши війну, або що НАТО помиляється, допомагаючи Україні. Але Путін помилявся не в усьому, і визнання того, що він мав рацію, має визначити, як діяти Україні та її прихильникам упродовж найближчих місяців.

Стівен М. УОЛТ,
оглядач Foreign Policy

<https://foreignpolicy.com/>
15 лютого 2023 року

Переклад Вікторії О. Романчук

Війна стала сенсом життя для росіян

2022. Ще ніколи росіяни не були такі згуртовані навколо свого царя і своєї мети – нищення України. Ще ніколи в сучасній історії московський режим не був таким міцним, попри хоч і недостатні, але болючі санкції, попри поразки на фронті і втрати.

Думаю, що відчуття зараз у росіян найкращі – вони якраз роблять те, про що давно мріяли. Вони дихають на повні груди, вони відчувають крила за спиною. Прийшла нарешті війна, яку вони чекали давно. Мир був тягарем для них, у спокої їм було тяжко. Нарешті їм легко, нарешті вони відчувають, як їх життя наповнене сенсом.

Кажуть, що кожен ракетний удар по Україні – це річний бюджет невеликого російського міста. І росіяни з радістю готові платити цю ціну! Бо коли вони можуть безкарно бити і вільно насолоджуватися своєю силою – то для них це понад гроші.

Кажуть, що вулиці малих міст у Росії часом виглядають жакливо, що життя у глибинці там виглядає даремним і безсенсовим. Зараз на цих беззмстовних і потворних вулицях панує радість і світло, бо палає війна, бо палає Україна. Зараз там дихають не власним смородом, а димом наших міст – і цей дим їм солодке меду.

Кажуть, що їх загинуло вже сто тисяч. Але це крапля в цій безодні, там є ще тьми і тьми, готові лізти на нас, варто їх лише трохи підштовхнути. Головне їм – що вони йдуть напролом нашими степами, сіють смерть, і не треба їм ніяких перемог, просто сіяти більше смерті, самим стати смертю.

В наших силах забрати у них цю радість. Мрію, щоб наступного року у відповідь на їх ракети і дрони від нас стартували наші ракети і дрони. Щоб росіяни вже не радісно завмирили перед екранами телевізорів в очікуванні результатів обстрілів, не смакувати зведення про українське горе – а щоразу дивилися новини про те, де у них запалає, де у них стане темно, холодно, нерухомо. Тільки так це можна припинити, і ніяк не інакше. І це цілком у наших силах, давайте цього прагнути разом.

Ігор ЛУЦЕНКО, народний депутат 8 скликання, 3 січня 2023